

DREPTUL CA ȘTIINȚĂ TEORETICĂ

LAW AS A THEORETICAL SCIENCE

Prof.univ.dr. Adrian Gorun
Universitatea „Constantin Brâncuși” din
Târgu-Jiu

Prof. PhD Adrian Gorun
„Constantin Brâncuși” University of Târgu-
Jiu

Conf.univ.dr. Horațiu Gorun
Universitatea „Constantin Brâncuși” din
Târgu-Jiu

Assoc.Prof.PhD. Horațiu Gorun
„Constantin Brâncuși” University of Târgu-
Jiu

Rezumat

Există atât științe denumite exacte, dar și științe socio-umane și între ele campează o sumedenie de deosebiri. Dar cel mai important aspect ce le unește în identificare este acela că și științele exacte și cele socio-umane conțin ipoteze și teorii. Să-l cităm pe finul analist Gheorghe C. Mihai: „Nu problematizăm de dragul problematizării, ci pentru că realmente e de mirare să se susțină, pe de o parte, că există doctrine juridice formate din opinii, iar pe de altă parte, că există știința dreptului și științe juridice, dar să se facă trimitere sistematică la doctrină, constituită din opinii”¹. Problematizarea realizată de autorul citat este una statistică prin raportare atât la demersurile teoretice, cât și la practica judiciară. Printr-un simplu exemplu (chiar și numai unul) se justifică nevoia de problematizare: cel al izvoarelor dreptului. Teoreticienii recunoscuți ca autorități epistemice în domeniu sunt invocați pentru întemeieri, clasificări, justificări. Atât în demersurile pur teoretice, cât și în analizele explicative întreprinse asupra soluțiilor din practica judiciară. Cu toate acestea, doctrina juridică nu este reținută ca izvor de drept.

Cuvinte cheie: știința dreptului, teoria coerenței, nomotetic, a priori, normativitate

„Unii autori socotesc că științele juridice s-ar afla într-o instabilitate determinată de aceea a lumii actelor normative despre care teoretizează. Instabile sunt și particulele elementare și stările sufletești ale omului, fără ca prin aceasta Fizica și Psihologia să le acuze că din pricina lor viața teoriilor lor țin doar o dimineță”

Gheorghe C. Mihai

Există atât științe denumite exacte, dar și științe socio-umane și între ele campează o

Abstract

There are both exact sciences and socio-human sciences and there are many differences between them. But the most important aspect that unifies them is that both exact sciences and socio-human sciences include hypotheses and theories. Let's quote the fine analyst Gheorghe C. Mihai: "We do not problematize for the sake of problematization, but because it is really surprising to claim, on one hand, that there are juridical doctrines formed of opinions, and on the other hand, that there is the science of law and juridical sciences, but to systematically refer to doctrine consisting of opinions"²⁴. The problematization made by the quoted author is a statistic one by relating both to theoretical measures and to legal practice. Through a simple example (even one) we justify the need for problematization: that of law sources. Theoreticians known as epistemic authorities in the field are quoted for foundations, classifications, justifications. Both in purely theoretical measures and in explicative analyses developed on the solutions from legal practice. Nonetheless, juridical practice is not retained as a source of law.

Key words: the science of law, theory of coherence, nomotetic, a priori, normativity

"Some authors think that legal sciences are in an instability determined by that of the world of normative deeds they theorize on. Man's elementary particles and spiritual states are also instable, without Physics and Psychology accusing them that their theories life lasts for only one morning"

Gheorghe C. Mihai

There are both exact sciences and socio-human sciences and there are many differences between them. But the most

sumedenie de deosebiri. Dar cel mai important aspect ce le unește în identificare este acela că și științele exacte și cele socio-umane conțin ipoteze și teorii. Să-l cităm pe finalist analist Gheorghe C. Mihai: „Nu problematizăm de dragul problematizării, ci pentru că realmente e de mirare să se susțină, pe de o parte, că există doctrine juridice formate din opinii, iar pe de altă parte, că există știința dreptului și științe juridice, dar să se facă trimitere sistematică la doctrină, constituită din opinii”². Problematizarea realizată de autorul citat este una statistică prin raportare atât la demersurile teoretice, cât și la practica judiciară. Printr-un simplu exemplu (chiar și numai unul) se justifică nevoia de problematizare: cel al izvoarelor dreptului. Teoreticienii recunoscuți ca autorități epistemice în domeniu sunt invocați pentru întemeieri, clasificări, justificări. Atât în demersurile pur teoretice, cât și în analizele explicative întreprinse asupra soluțiilor din practica judiciară. Cu toate acestea, doctrina juridică nu este reținută ca izvor de drept.

Problematizarea realizată de Gheorghe C. Mihai este cu atât mai întemeiată, cu cât ne aflăm în fața unui set de întrebări ce ne asaltează odată cu pătrunderea substraturilor ascunse, cu adâncirea în misterul acestui ontis: „Știința cărui drept? Având noi în față un Babel numit drept, despre ce fel de știință a lui ar fi vorba? Un Babel: dreptul asirocaldean, dreptul specific epocii Chineze Hing, dreptul happi, dreptul (oare) mais, dreptul bizantin, dreptul izraelian, dreptul canonic catolic etc., toate acestea convin, fiecare, unei științe a dreptului – știința dreptului român, știința dreptului bizantin, știința dreptului catolic, știința dreptului medieval etc.? Ce deosebire e între știința dreptului, științele juridice și doctrina dreptului? Oare doctrina juridică este un ansamblu de opinii structurat în științe juridice care, la rândul lor, sunt constituite din teorii științifice despre știința dreptului? Dacă da, atunci ne-am afla în fața unui caz cu totul ciudat: teoriile științifice juridice, spre deosebire de orice alte teorii științifice, ar fi

important aspect that unifies them is that both exact sciences and socio-human sciences include hypotheses and theories. Let's quote the fine analyst Gheorghe C. Mihai: "We do not problematize for the sake of problematization, but because it is really surprising to claim, on one hand, that there are juridical doctrines formed of opinions, and on the other hand, that there is the science of law and juridical sciences, but to systematically refer to doctrine consisting of opinions"²⁵. The problematization made by the quoted author is a statistic one by relating both to theoretical measures and to legal practice. Through a simple example (even one) we justify the need for problematization: that of law sources. Theoreticians known as epistemic authorities in the field are quoted for foundations, classifications, justifications. Both in purely theoretical measures and in explicative analyses developed on the solutions from legal practice. Nonetheless, juridical practice is not retained as a source of law.

The problematization made by Gheorghe C. Mihai is even more grounded, because we are facing a set of questions that assault us once with the entrance of hidden real causes, with the deepening into the mystery of this ontis: "The science of which law? Facing a Babel called law. What kind of science are we talking about? A Babel: Asiro-Caldean law, the law specific to the Chinese age Hing, Happi law, Mays law, Byzantine Law, Israeli law, the Catholic canonical law etc., all of these agree to a science of the law – the science of the Romanian law, the science of the Byzantine law, the science of the Catholic law, the science of medieval law etc.? What difference is there between the science of law, juridical sciences and the doctrine of law? Is juridical doctrine a set of opinions structured in juridical sciences that, in turn, consist of scientific theories on the science of law? If so, then we are facing a very strange case: juridical scientific theories, unlike any other scientific theories, consist

formate din opinii, adică din opțiuni cognitive subiective, al căror obiect ar fi Știința Dreptului"³.

Într-o formulă generală, știința poate fi definită ca sistem de cunoaștere despre existență (realitatea fizico-naturală, socio-umană, precum și universul spiritual), dobândite prin metode adecvate și exprimate în concepte, categorii, principii, legi. Într-o lucrare cu multe valențe explicative⁴, vorbind despre rolul științei în dezvoltarea actului de creație, John Bernal atrage atenția asupra unui dublu înțeles al acesteia:

➤ Înțelegerea științei ca instituție, cu sensul de organizație de oameni care îndeplinesc diverse roluri în societate;

➤ Înțelegerea științei ca metodă, cu sensul de procedee, mijloace prin care se dezvoltă aspecte și legități noi ale lumii, dar în care se regăsesc și reminiscențe cu valoare tradițională.

Asemenea considerații necesită mai multe nuanțări. Astfel:

a). Nu orice opinie are valoare de cunoștință. Pentru ca o propoziție să aibă valoarea cunoștinței sunt necesare două condiții cumulative: *temeinicia* și *veridicitatea*. De asemenea, o opinie nu este ipoteză, propoziția „Consider că autorul faptei a acționat cu premeditare” reprezintă punctul de vedere al unei persoane (fie autorizată cu investigarea unui caz, fie neautorizată), semnificația ei cuprinzând și referentul și opțiunea subiectului asupra lui, în timp ce propoziția „Probele materiale descoperite la fața locului incriminează pe X” nu are nicio legătură cu subiectul care o formulează. Reținem deocamdată aspectul că nu orice opinie adevărată exprimă cunoaștere, întrucât cunoaștem ceva numai dacă opiniile noastre sunt nu *doar* adevărate, ci și *justificate*. Adică avem motive temeinice pentru a le susține. În gnoseologie, punctul de vedere tradițional despre modul în care se poate realiza justificarea este cel al *cunoașterii imediate*. Potrivit acestei perspective, unele propoziții nu au nevoie de

of opinion, meaning of subjective cognitive options, whose subject is the science of Law"²⁶.

In a general formula, science may be defined as an existence knowledge system (the physical-natural reality, the socio-human reality, as well as the spiritual universe), acquired through adequate methods expressed in concepts, categories, principles, laws. In a paper with many explicative valences²⁷, speaking of the role of science in the development of the creation act, John Bernal draws attention on its double meaning:

➤ Understanding science as an institution, with the meaning of organization of people that fulfil various roles in the society;

➤ Understanding science as method, with the meaning of procedures, means used to reveal new aspects and laws of the world, where we find traditional reminiscences.

Such considerations require several nuances. Therefore:

a). Not any opinion has the value of knowledge. In order for a sentence to have the value of knowledge, two cumulative conditions are necessary: *soundness* and *veracity*. Also, an opinion is not a hypothesis, the sentence “I think that the author of the act acted with premeditation” is the point of view of a person (either authorized with the investigation of a case, either unauthorized), its meaning including also the reader and the subject’s option on it, while the sentence “Material evidence discovered at the scene incriminates X” has no connection to the subject issuing it. We retain for now the aspect that not any real opinion expresses knowledge, because we know something only if our opinions are *not only* true, but *justified* as well. Meaning, we have sound reasons to support them. In gnosiology, the traditional point of view on the way in which justification is made is that of *immediate knowledge*. According to this perspective, some sentences do not need

justificare în raport cu altele, întrucât ele nu pot fi cunoscute direct, imediat, iar faptele care le fac să fie adevărate sunt accesibile direct subiectului. Dar între cei care au avut preocupări gnoseologice au apărut și divergențe relative la tipurile de propoziții care pot fi cunoscute imediat.

Au fost luate în considerare, cel mai frecvent, următoarele patru tipuri:

1. propoziții care formulează rezultatele observării senzoriale a realității obiective, de tipul: „Această lovitură a fost letală” sau „Acest funcționar public este obed”;

2. propoziții despre stările interne mentale ale subiectului, precum: „Mă doare capul” sau „Am senzația unei permanente constrângeri psihice”;

3. propoziții de bază ale logicii și matematicii: „A este identic cu A” sau „ $2 \times 5 = 10$ ”;

4. propoziții care exprimă relații conceptuale evidente precum: „Cadavrul nu este însuflețit”, „Infracțiunea nu este contravenție” sau propoziții a căror negație este autocontradictorie, precum „Eu exist”.

S-a căzut de acord că primele două categorii de propoziții furnizează fundamentele cunoașterii empirice, obținute prin experiență, în timp ce propozițiile de tip 3 și 4 asigură bazele cunoașterii *a priori*, ale cunoașterii independente de experiență. Prima categorie a întemeiat empirismul, cea de pe urmă raționalismul.

Atât empirismul cât și raționalismul împărtășesc însă ideea că a justifica o cunoștință presupune a produce o inferență ale cărei ultime premise sunt cunoscute imediat. Insistând asupra rolului activ al subiectului în cunoaștere, Kant a introdus îndoiala asupra acestei idei. Apoi Leibniz, Hegel, Bradley și, în secolul trecut, W. Quine au pornit în cercetarea cunoașterii de la un punct de vedere chiar opus cunoașterii despre ce înseamnă a justifica o propoziție,

justification in relation to others, because they cannot be directly, immediately known and the facts that make them true are directly accessible to the subject. But, among those with gnosiological concerns, divergences have occurred regarding the types of sentences that may be known immediately.

The following four types have been most often considered:

1. Sentences that formulate the results of sensorial observation of the objective reality, of the type: “This hit was lethal” or “This public official is obed”;

2. Sentences about the mental internal states of the subject, like: “I have a headache” or “I feel a permanent psychic constraint”;

3. Main sentences of logics and mathematics: “A is identical to A” or “ $2 \times 5 = 10$ ”;

4. Sentences that express obvious conceptual relations like: “The dead body has no soul”, “Offence is not infringement” or sentences whose negation is self-contradictory, like “I exist”.

It has been agreed that the first two categories of sentences provide the basis for the empirical knowledge, achieved through experience, while sentences of types 3 and 4 provide the bases for *a priori* knowledge, of the knowledge independent of experience. The first category established empirism, the latter rationalism.

Both empirism and rationalism share the idea that justifying knowledge supposes producing an inference whose latest premises are immediately known. Insisting on the active role of the subject in knowledge, Kant brought doubt on this idea. Then Leibniz, Hegel, Bradley and in the last century, W. Quine started the research of knowledge from a point of view opposite to knowledge from what it means to justify a sentence, by formulating the *theory of coherence*. They claim that not the results of

formulând *teoria coerenței*. Ei susțin că nu rezultatele cunoașterii imediate, ci propozițiile admise anterior joacă rolul premiselor ultime în justificarea unei cunoștințe.

Prin urmare, nu există o cunoaștere imediată, iar criteriul potrivit căruia spunem că o propoziție exprimă o cunoștință este acela ca ea să nu contrazică, să fie în concordanță cu celelalte propoziții, cu procedurile de cercetare deja acceptate de un individ sau de o comunitate științifică. Este cert că sunt multe situații în care observațiile noastre pot crea iluzii. De exemplu, intrarea unei persoane în moarte clinică nu justifică observația că persoana respectivă este moartă (juridic nici nu poate fi declarat decesul), faptul că o persoană de 30 de ani a încărunit complet nu semnifică nici pe departe că este bătrână, introducerea unei bare de metal în apă conduce la percepția că bara respectivă este frântă la suprafața apei etc. Dacă ar fi acceptate drept corecte asemenea observații, s-ar intra în contradicție cu multe alte propoziții ce și-au dovedit invariabil veridicitatea. Asemenea exemple dovedesc că observațiile nu au statut privilegiat: în momentul în care intră în conflict cu celelalte cunoștințe ale subiectului, ele pot fi criticate și respinse ca oricare altă propoziție.

Respingând statutul special al propozițiilor ce descriu observații, unii adepți ai teoriei coerenței (Bradley, Quine) au conchis că nu se poate realiza o separare între cunoașterea empirică și cea conținută de teoriile științifice. În concepția lor, ceea ce observăm este determinat de opiniile teoretice acceptate; observațiile nu sunt în mod absolut certe, aceleași pentru orice om, oriunde și oricând.

În susținerea unei opinii intervin argumente de tipul: „I. Iovănași – unul dintre specialiștii de marcă în drept administrativ – susținea că este necesară compatibilizarea limbajului utilizat în dreptul administrativ cu cel utilizat în alte ramuri de drept în privința instituțiilor revocării și anulării”. Sau „Aceleași păreri în privința instituției

immediate knowledge, but previously admitted sentences pay the role of latest premises in justifying knowledge.

Consequently, there is no immediate knowledge, and the criterion according to which we say that a sentence expresses a piece of knowledge is that it should not contradict, be in accordance with the other sentences, with the already accepted research procedures by an individual or by a scientific community. It is certain that there are many cases in which our observations may create illusions. For instance, a person's going into clinical death does not justify the observation that the person is dead (death cannot be legally declared), the fact that a 30-year old person has turned completely grey does not mean that it is old, the introduction of a metal bar into the water leads to the perception that the bar is broken at the surface of the water etc. if we accept such observations as correct, we would contradict many other sentences that have invariably proved their veracity. Such examples prove that observations do not have privileged status: when they enter in conflict with the other knowledge of the subject, they may be criticised and rejected like any other sentence.

Rejecting the special status of the sentences that describe observations, some supporters of the theory of coherence (Bradley, Quine) concluded that we cannot make a separation between empirical knowledge and the one included by scientific theories. In their view, what we notice is caused by accepted theoretical opinions; observations are not absolutely certain, the same for any man, anywhere and anytime.

In supporting an opinion, the following arguments may occur: "I. Iovănași – one of the main experts of administrative law – claim that it is necessary to make the language used in administrative law consistent with the language used in other law branches regarding the institutions of cancelation and annulment". Or "The same

prefectului sunt întâlnite și în literatura franceză de specialitate". Sau „declararea prefectului ca înalt funcționar public este considerată neconstituțională de către mulți specialiști”. În cazul ipotezelor interven susțineri de alt tip, precum: „Practica judiciară în domeniu arată că apar confuzii frecvente între fraudă de lege și abuzul de drept”; sau „Expertizele medico-legale repetate la intervale de timp apreciabile au demonstrat că...”. Se poate constata că, dacă opinia angajează subiectul în descrierea sa, ipoteza exclude total subiectul.⁵

Opiniile sunt *subiectual verosimile*, în limbajul științelor juridice fiind întâlnite formulări de opinii cu conținut cognitiv și apreciativ. „Ele sunt acceptate dacă predicțiile lor nu sunt infirmate sau au supraviețuit tentativelor de infirmare. «Faptele» sunt necesare *nu spre a dovedi opiniile*, ci *spre a nu putea să le infirme*” (s.n.)⁶

Spre deosebire de opinii, subiectual verosimile, ipotezele dispun de *grade de plauzibilitate*, funcție de *conformitatea lor cu observația*.⁷ De exemplu, ipoteza: „Lipsa discernământului este urmare a subdezvoltării mentale” este plauzibilă raportată la observațiile asupra nivelului de dezvoltare intelectuală și comportamentului unor persoane (mature din punct de vedere anatomo - fiziologic, dar retardate psihic), eventual prin observații provocate (experimente), pe când opinia „Mi se pare că X este înapoiat mintal” este judecată nu pur și simplu din perspectiva propoziției „X este înapoiat mintal”, ci luată în corelație cu *opinantul*, care își indică atitudinea lui cognafectivă prin prefixarea subiectuală „Mi se pare”. „Când spunem «În opinia lui Y... cutare lucru» sau «După părerea lui N...cutare lucru» noi fie cercetăm opinia, în întregul ei, fie doar propoziția despre care Y sau N opinează. În primul caz, opinia nu poate fi calificată în termeni de «adevărată» sau «falsă» ci în termeni de admisibilitate totală, parțială sau respingere a argumentelor pentru care Y ar avea opinie. În al doilea caz,

opinions on the prefect's institution can be found in the specialized French literature”. Or “prefect's appointment as high public official is considered not-constitutional by many experts”. In case of hypotheses, other claims occur like: “The juridical practice in the field show that there are frequent confusions between the law fraud and the abuse of law”; or “Medico-legal expertises repeated at certain periods have proved that ...”. We may conclude that the opinion engages the subject in its description, hypothesis totally excludes the subject.²⁸

Opinions are *subjectually verisimilar*, cognitive and appreciative opinions being found in the language of juridical sciences. “They are accepted if their predictions are not refuted or have survived the attempts to be refuted. «Facts» are necessary *not in order to prove opinions*, but *in order to not be able to refute them*” (s.n.)²⁹

Unlike opinions, subjectually verisimilar, hypotheses have *degrees of plausibility*, depending on their *compliance with observation*.³⁰ For instance, the hypothesis: “The lack of discernment is a consequence of mental sub-development” is plausible related to the observations on the level of intellectual development and the conduct of some persons (mature from anatomic-physiological point of view, by mentally retarded), possibly through observations (experiments), while the opinion “It seems to me that X is mentally retarded” is judged not just from the point of view of the sentence “X is mentally retarded”, but by being correlated with the *speaker*, who indicates its cogno-affective attitude through affixation “It seems to me”. “When we say «In Y's opinion... this thing» or «According to N...this thing» we either investigate the opinion, as a whole, wither only the sentence that Y or N speak of. In the first case, the opinion cannot be qualified in terms of «true» or «false» but in terms of total, partial admissibility, or rejection of the arguments that Y may have an opinion for. In the second case, our analysis depends on

analiza noastră depinde de natura propoziției despre care se opinează, care poate fi o propoziție cognitivă sau necognitivă".⁸

b). Orice știință prezintă caracteristici esențiale, precum *veridicitate* (redare în enunțuri adevărate a aspectelor pe care le descoperă în domeniul ei de cercetare), *verificabilitatea* (enunțurile ei să se confirme în valoarea lor generală de adevăr prin metode de verificare, referitoare la domeniul de referință), *raționalitatea* (corectitudinea sub aspect logic a enunțurilor), *perfectibilitatea* (disponibilitatea de a integra descoperirile noi în sistemul explicativ).

c). Pentru ca un ansamblu de cunoștințe să fie numit știință, sunt necesare următoarele condiții:

➤ să aibă un *obiect de cunoaștere*, respectiv un domeniu propriu de cercetare conceptuală;

➤ să posede un *limbaj propriu*, riguros definit;

➤ să se întemeieze pe un *sistem propriu* de principii, de noțiuni și categorii:

➤ să utilizeze *metode și tehnici* de cercetare, formulând principii de metoda, reguli, criterii operaționale:

➤ să cuprindă *ipoteze și teorii competitive* pentru explicarea diferitelor aspecte ale domeniului cercetat;

➤ să permită *predicții și retrodicții*⁹

Azi se discută tot mai mult despre inter și transdisciplinaritate, despre hibridarea și fragmentarea științelor, despre științe de graniță și științe de sinteză etc. Există multe clasificări ale științelor, luându-se drept criterii domeniul lor de cercetare conceptuală (obiectul de cunoaștere, metodele de investigație utilizate, raporturile cu alte științe). O altă clasificare menținută chiar și în modernitatea târzie este cea clasică trihotomică, pe domenii largi ale existenței: științe despre natură, științe despre societate și științe despre gândire.

În funcție de referentul descris și

the nature of the sentence spoken of, that may be either a cognitive or non-cognitive sentence".³¹

b). Any science has essential characteristics, like *veracity* (true sentences of the aspects it discovers in its field of research), *verifiability* (its sentences should confirm their general value of truth through verification methods, regarding the reference area), *rationality* (logical correctness of sentences), *perfectibility* (availability to integrate new discoveries in the explicative system).

c). In order for a set of knowledge to be called science, the following conditions are required:

➤ It should have an *object of knowledge*, a personal field of conceptual research, respectively;

➤ To have a *proper language*, roughly defined;

➤ To be based on a *personal system* of principles, notions and categories:

➤ To use *research methods and techniques*, formulating method principles, rules, operational criteria:

➤ To include *hypotheses and competitive theories* in order to explain various aspects of the investigated area;

➤ To allow *prediction and retrodictions*³²

Today inter and transdisciplinarity are more and more discussed along with sciences hybridization and fragmentation, border sciences and synthesis sciences etc. There are many classifications of sciences, taking the criteria of their conceptual research field (knowledge object, investigation methods used, relations with other sciences). Another classification maintained even in late modern age is the classic trichotomic one, on large fields of existence: nature related sciences, society related sciences and thought related sciences.

Depending on the described and

explicat se identifică două subsisteme:

✓ subsistemul științelor despre existență (științe ale naturii, științe socio-umane și științe despre gândire);

✓ subsistemul științelor acțiunii (științe organizaționale, științe tehnice, științe instructiv-educative).

A. Botez prezintă tabloul științelor sociale:

1. științe de tip *nomotetic*, având ca obiect activitățile umane și ca scop stabilirea legilor și relațiilor funcționale corespunzătoare (economia, politologia, sociologia, demografia, lingvistica etc.);

2. științe care au ca obiect *istoria*, iar ca scop reconstituirea și interpretarea trecutului (științe istorice);

3. științe ce delimitează *lumea dominată de norme*, obligații și atribuții, având drept obiect *aspectele normative* ale activității umane și ca scop disciplinarea conduitelor în funcție de valorile asumate într-o comunitate (științe juridice, etică);

4. științe ce au ca obiect *activitatea cognitivă*, ca activitate esențial umană și ca scop cercetarea epistemologică a științei (epistemologia).¹⁰

Atât științele despre natură, cât și științele socio-umane (în care sunt incluse și științele juridice) *reconstruiesc abstract obiectele de studiu*, obținând modele teoretice asupra lor: „Reconstrucția dreptului se produce nu prin ocultarea subiectivității, ci prin asumarea ei strunită de metodă elaborată, cu regulile și tehnicile ei de sondare a obiectului, apte să o legitimizeze”. Aceasta conduce la «o dublă exigență»:

➤ explicitarea procedurilor de analiză a datelor și

➤ enunțarea univocă a problemelor menite să orienteze cercetarea.¹¹

explained referent two sub-systems:

✓ Subsystem of existence related sciences (nature sciences, socio-human sciences and thought sciences);

✓ Subsystem of action sciences (organizational sciences, technical sciences, instructive-educative sciences).

A. Botez describes the picture of social sciences:

1. *Nomometric* sciences, focused in human activities and establishing adequate laws and functional relations (economy, politology, sociology, demography, linguistics etc.);

2. Sciences that study *history*, and have the purpose of reconstituting and interpreting the past (historical sciences);

3. Sciences that define the frontiers between the *world dominated by rules*, obligations and attributions, with the object of *normative aspects* of human activities and the purpose of disciplining conducts depending on the values undertaken in a community (juridical sciences, ethics);

4. Sciences that have the object of *cognitive activity*, as essentially human activity and the purpose of epistemological research of science (epistemology).³³

Both nature related sciences and socio-human sciences (that include juridical sciences as well) *abstractly rebuild the objects of study*, achieving theoretical patterns on them: “Law reconstruction is made not by obscuring subjectivity, but by accepting it as elaborated method, with its object investigation rules and techniques, able to legitimate it”. This leads to a «double requirements»:

➤ Explaining data analysis procedures and

➤ Univocal expression of the problems meant to direct the research.³⁴

În reconstrucția abstractă a obiectului de studiu de către științele juridice există un imperativ: *căutarea unui model de înțelegere justificativă*. Însă, principiile metodologice ale științelor fizico-matematice și chimico-biologice nu pot fi angajate să valideze teoriile juridice: „Științele dreptului în sensul de *științe despre drept* nu au cum să fie definite ca științe exacte, deoarece obiectul lor, *dreptul* (s.n.) nu poate fi măsurat cu unități de măsură bine definite, ceva asemănător metrului, gramului, ergului etc. Totodată, componentele dreptului – norma juridică, principiul juridic, răspunderea juridică etc. – nu sunt lucruri care «cad sub simțuri», direct sau cu ajutorul aparatelor, referenți precum patrimoniile, actele negotium, faptele ilicite etc. nu sunt concrete în sensul conferit de acest termen atomilor, acizilor, plantelor, corpurilor cosmice, energiilor”.¹² Și mai departe, Gheorghe C. Mihai justifică acest demers: „Astfel, când spunem că fapta juridică este fapta socială de care legea leagă consecințe juridice, deși înțelegem despre ce este vorba, nimeni nu a avut vreodată contact senzorial mijlocit dau nemijlocit cu o faptă socială, nici cu o faptă juridică, nici cu vreo normă. La fel, proprietățile componentelor și relațiile dintre componentele dreptului nu sunt măsurabile în sensul măsurării proprietăților și relațiilor entităților mecanice, fizice, chimice etc. Forța mecanică, puterea energetică, interacțiunea speciilor, presiunea lichidelor pot fi măsurate, dar nu și forța juridică, autoritatea dispozițiilor, puterea statului, interacțiunea normelor, presiunea grupurilor parlamentare. De aici, validitatea teoriilor juridice nu poate fi apreciată cu ajutorul criteriilor obiective ale teoriilor științelor «naturii»”.

Știința – oricare ar fi ea – este *despre*. Știința investighează ceea ce reprezintă generalul, esențialul, relativ-constantul și repetabilul.

Ea cercetează și analizează regularități legice surprinse în modelele explicative verificabile printr-o metodă ce conferă un grad ridicat de certitudine.¹³ În științele

In the abstract reconstruction of the object of study by juridical sciences there is a requirements: *searching for a justifying pattern of understanding*. But the methodological principles of physical-mathematic sciences and chemical-biological sciences cannot be used to validate juridical theories: “Law sciences in the sense of “*law related sciences* cannot be defined as exact sciences, because their object, *the law* (s.n.) cannot be measures with well defined measurements units, similar to metre, gram, erg, etc. At the same time, law components – juridical norm, juridical principle, juridical liability etc. – are not things that «fall under senses», directly or with the help of instruments, referents like patrimonies, trade acts, illegal actions etc. are not real in the sense given by this term to atoms, acids, plants, cosmic bodies, energies”.³⁵ And further, Gheorghe C. Mihai justifies this measure: “Therefore, when I said that legal action is the social action that law relates legal consequences on, although we understand what it is about, nobody has ever had any mediated or not-mediated sensorial contact with a social action, or a legal action or with a regulation. Also, components features and the relations between law components cannot be measured in the sense of measuring mechanic, physical, chemical entities characteristics and relations etc. Mechanic force, energetic power, species interaction, fluids pressure can be measured, but the juridical force, provisions authority, state power, regulations interaction, parliamentary groups pressure cannot. Hence the validity of juridical theories cannot be appreciated with the help of objective criteria of «nature» sciences”.

Science – whatever it is – is *about*. Science investigates what is the general, the essential, the relatively constant and the repeatable.

It investigates and analyzes law regularities found in explicative patterns that could be verified through a method that

juridice explicațiile cauzale de tip «de ce?» sunt rare. Predominante sunt explicațiile teleologice de tip «pentru ce?» și de mecanism de tip «cum?».

«Pentru ce-ul?» vizează scopul, obiectivele, decantarea valorilor;

«Cum-ul?» introduce în lumea prescripțiilor justificatoare, lume care, deși luată ca un dat, ca «ceva care este», face loc judecăților opinabile.¹⁴ Chiar dacă în știința dreptului, când este utilizată noțiunea de cauză, ea nu are semnificația consacrată (fenomen care precede și generează), ci semnificația de scop: expresia «Orice contract trebuie să aibă o cauză licită» are tocmai această semnificație, de scop licit al contractului.

Considerăm aici necesară o precizare fundamentală: știința, oricare ar fi ea, nu se identifică cu segmentul existențial analizat de aceasta.

Să explicăm. Existența în universalitatea și infinita ei diversitate, are trei moduri de ființare («moduri de a fi»): existența naturală (natura), existența socio-umană (societatea umană) și existența ideală (lumea conștiinței, viața spirituală).

Se «modalizează» în «expresiile ei universale».

La rândul lor, fiecare dintre aceste moduri de ființare, se fenomenalizează în «în varietăți nenumărate de expresii» natură, chimică, mecanică (cuantică și subcuantică), biologică etc.; societatea umană – economic, moral, juridic, politic, religios etc.; conștiință – gândire, sentimente, pasiuni, emoții, voință etc. „Așa cum viața este fenomen natural, al naturii, la fel sentimentul este fenomen al conștiinței, iar dreptul este fenomen social, al societății”.¹⁵

Se identifică o știință, indiferent care este ea, cu un anumit «mod de ființare» («mod de a fi») în care existența se fenomenalizează?

Dacă răspunsul ar fi unul pozitiv, ar însemna că științele ar fi segmente ale existenței însăși, ar avea *materialitate* chiar; ar însemna că știința chimiei ar consta în

provides a high level of certitude.³⁶ In juridical sciences, causal explanations like «why?» are rare. Teleological explanations like «what for?» and mechanism like «how?» are predominant.

«The what for?» refers to the goal, the objectives, values decantation;

«The how?» introduces in the world of justifying prescriptions, a world that, although taken as a given thing, as «something that it», makes room for opining judgements.³⁷ Even if in the science of law, when the notion of cause is used, it does not have the well-known meaning (a phenomenon that precedes and generates), but the meaning of purpose: the expression «Any contract has to include a licit cause» has this meaning, of contract licit purpose.

We think that a fundamental remark is necessary here: science, whichever it is, is not identified with the existential segment analyzed by it.

Let's explain. Existence in its universality and infinite diversity, has three ways of existing («ways of being»): natural existence (nature), socio-human existence (human society) and ideal existence (the world of conscience, spiritual life).

It «is materialized» in «its universal expressions».

In their turn, these ways of being, fenomenalize into «countless varieties of expressions» nature, chemical, mechanic (quantum and sub-quantum), biologic etc.; human society – economic, moral, juridical, political, religious etc.; conscience – thought, feelings, passions, emotions, will, etc. “Just like life is a natural phenomenon, of the nature, so the feeling is a phenomenon of conscience, and law is a social phenomenon of the society”.³⁸

Is a science identified, whichever it is, with a certain «way of being» where existence is fenomenalized?

If the answer is yes, it means that sciences are segments of the existence itself, they have even *materiality*; it means that the science of chemistry consists in atoms

asocierile și disocierile atomilor, știința biologiei ar fi însăși viața (în toate formele ei de manifestare), istoria s-ar manifesta ca civilizații succesive (arhaice, medievale, moderne etc.) psihologia ar fi însăși psihicul uman, axiologia s-ar identifica cu valorile s.a.m.d.

Dar nici un subiect nu identifică legile naturii, societății, gândirii ca legi cu care operează științele, ci ca raporturi obiective, ca raporturi esențiale, necesare, generale, relativ stabile și repetabile care au obiectivitate. Adică se derulează independent de voința subiectului uman. *Este o deosebire netă între un model de ființare al existenței (domeniu de investigație pentru o știință) și elaboratul științific; primul are extensivitate existențială față de știința cere-l investighează.*

Elaboratul științific (ca și știința, de altfel) este despre (chimic, biologic, social, psihic; biologia cercetează viața, psihologia – psihicul, axiologia – valorile, stasiologia – partidele politice s.a.m.d.).

„Aceste domenii de cunoaștere sunt realități care există indiferent dacă există sau nu natura științifică investigatoare, adică psihicul, valorile, viața există în absența psihologiei, axiologiei, biologiei. Mai departe: termeni ca «specie», «ereditate», «mutație» etc. aparțin biologiei și desemnează realități exterioare lor – specia, ereditatea, mutația¹⁶. Corpurile macrocosmice se atrag între ele independent de elaboratul științific, denumit «legea atracției universale» (relația $F=K\frac{m_1m_2}{r^2}$ fiind doar un model teoretic).

La fel se poate discuta despre gravitație, asocierea și disocierea atomilor, respirația tisulară, punctual de echilibru, utilitatea marginal, evoluție și revoluție în societate, legitimitatea puterii etc.

Cum stau lucrurile la nivelul științelor dreptului? La fel ca și în cazurile exemplificate mai sus, subsistemul științelor juridice are un referent (ca domeniu de cercetare): o modalitate de ființare a socio-umanului, modalitate numită drept („în loc de modalitate de ființare a socio-umanului,

associations and dissociations, the science of biology is the life itself (in all its forms of expression), history expresses as successive civilisations (archaic, medieval, modern etc.) psychology is the human mind itself, axiology identifies with values, a.s.o.

But no subject identifies the laws of nature, society, though as laws for sciences to operate with, but as objective relations, essential, necessary, general, relatively stable and repeatable relations that have objectivity. Meaning they develop independently of the human subject's will. *There is a great difference between an existence way of being (research field for a science) and the scientific product; the first one has existential extension towards the science that investigates it.*

The scientific product (just like science actually) is about (chemical, biological, social, psychic; biology investigates life, psychology – the psychic, axiology – values, stasiology – political parties etc.).

“These knowledge fields are realities that exist whether the investigating scientific nature exists or not, meaning the psychic, values, life exist in the absence of psychology, axiology, biology. Further on: terms like «species», «heredity», «mutation» etc. belong to biology and designate realities exterior to them – species, heredity, mutation³⁹. Macrocosmic bodies attract one another independent of the scientific product, designated «the law of universal attraction» ($F=K\frac{m_1m_2}{r^2}$ relation being just a theoretical pattern).

In the same way we discuss about gravitation, atoms association and dissociation, tissue breathing, balance point, marginal utility, evolution and revolution in society, power legitimacy etc.

How do things stand at the level of law sciences? Just like in the cases discussed above, the subsystem of juridical sciences has a referent (as research field): a way of being for the socio-human, a way called law (“instead of socio-human way of being, law can be called the expression of the society

dreptului putem să-i spunem expresia ființei societale, fenomen socio-uman, componentă a realității socio-umane")¹⁷. Prin urmare, științele juridice cercetează forma juridică a existenței sociale: „Am putea spune, într-o primă aproximare, că sistemul științelor juridice are ca obiect de studiu forma juridică a societății, uniformitatea necesară, genetică, funcțională, structurală, organizațională a formei juridice pe care o îmbracă componentele societății, explicându-le și descoperind legile lor de distribuție în spațiul și timpul social”¹⁸

Așadar, există o realitate exterioară demersului științific și supusă investigării științelor juridice așa cum această realitate exterioară există și pentru ale științe. Această realitate – forma juridică a societății – mai este denumită generic și drept, dreptul reprezentând o formă normativă de ordonare a raporturilor sociale, în vederea promovării și apărării valorilor necesare societății: proprietatea, persoana, comunitatea.¹⁹

Considerăm că înțelegerea corectă a problematicii legate de drept și știința dreptului necesită o depășire a unghiului europocentrist de analiză, unghi prin care, în studiile specifice, imaginea proprie a civilizației europene și-a extins contururile asupra imaginii «celorlalți» măsurând-o cu măsura eurocentrică a tuturor lucrurilor. Studiile de antropologie dovedesc că, în diversitatea formelor culturale pot fi identificate tipuri de normativitate (grade) inclusiv în societățile numite «arhaice», «lignajere», «primitive».

Astfel, J. W. Lapierre, P. Clastre, dar mai ales G. Balandier au fost preocupați de asemenea identificări, îndeosebi prin analizele alocate puterii și puterii politice. Fără a intra aici în amănunte²⁰, amintim punctul de vedere exprimat de G. Balandier privind funcțiile conservatoare (negentropice) ale puterii, puterea politică fiind inerentă (în grade diferite, chiar difuze) oricărei societăți: „...ea provoacă respectarea regulilor care îi stau la bază, ea o apără de propriile imperfecțiuni, ea limitează, în cadrul său,

being, socio-human phenomenon, component of the socio-human reality”)⁴⁰. Consequently, juridical sciences investigate the juridical form of social existence: “We could say that, at a first approximation, the system of juridical sciences studies the juridical form of society, the necessary genetic, functional, structural, organizational uniformity of the juridical form that society components have, explaining and discovering their distribution laws in social space and time”⁴¹

Therefore, there is a reality exterior to the scientific measure and investigated by juridical sciences as this exterior reality exists for other sciences as well. This reality – the juridical form of the society – is also generically called law, law being a normative form of arranging social relations, in order to promote and defend the necessary values of the society: the property, the person, the community.⁴²

We think that the correct understanding of the law related matters as well as the science of law require going over the europocentrist angle of analysis, a angle through which, in specific studies, the image proper to European civilisation has extended its limits over the image of «the other» measuring it with the Euro-centric measure of all things. Anthropology studies prove that, in the diversity of cultural forms, types of normativity may be identified (degrees) including in societies called «archaic», «lignajere», «primitive».

Therefore, J. W. Lapierre, P. Clastre, and especially G. Balandier were concerned with such identifications, especially through their analyses of power and political power. Without entering into details⁴³, we remind the point of view expressed by G. Balandier regarding the conservatory (negentropic) functions of power, political power being inherent (in various, diffuse levels) to any society: “...it causes compliance with its rules, it defends it of its own imperfections, it limits, in itself, the effect of competition between individuals and between groups”.⁴⁴

efectele competiției între indivizi și între grupuri".²¹

Dar, caracterul imanent al puterii corespunde imanenței unor forme normative de ordonare a raporturilor sociale în orice comunitate și, așa cum puterea rezultă, pentru orice societate, din necesitatea de a lupta împotriva entropiei ce o amenință cu dezordinea, la fel aceste forme de autoreglaj a comportamentelor (în relație cu ceilalți) ființează nu doar în societățile cu guvernări diferențiate. Altfel spus, puterea politică, în afara unor forme normative de ordonare a raporturilor sociale, ar fi fără sens și fără obiect. Ritualurile, ceremoniile sau procedurile ce asigură o refacere periodică sau ocazională a societăților lignajere (și nu numai) au, prin natura lor, aceleași efecte negentropice pe care le au codurile în societățile cu stat. Apoi, cele două caracteristici principale de care vorbește Balandier – *sacralitatea și ambiguitatea* – (la care se adaugă principiul legitimității ce implică cu necesitate consimțământul) demonstrează că nu există nicio comunitate care să nu aibă o formă normativă de ordonare a raporturilor sociale (chiar dacă aceste raporturi sunt extrem de diferite reglementate, atât ca urmare a parcursului lor istoric, cât și a diferențierilor impuse de deficitul cultural).

Iar forma normativă de ordonare a raporturilor sociale primește o parte de adeziune de la membrii comunității respective: fie prin apariție și rutină, fie prin incapacitatea de a concepe o alternativă, fie prin acceptarea unor valori comune estimate ca necondiționate. Toate presupun un anumit tip de constrângere (autoimpusă și impusă), însă ultima poate legitima coerciția.

Fie că vorbim de o normativitate preexistentă elaborărilor normative (ritualuri, obiceiuri imanente, raporturi sociale), fie că avem în vedere normele de ordonare a raporturilor sociale, trebuie analizate cele două aspecte semnificative:

a) și normativitatea preexistentă și elaborările normative sunt imanente

But the immanent character of power corresponds to the immanence of normative forms of distributing social relations in any community and, as power results for the society, from the need to fight against entropy that threatens it with disorder, in the same way these forms of conducts self-control (in relation to others) exist not only in differentiated governments societies. In other words, political power, except for its normative forms of distributing social relations would be meaningless and would have no object. Rituals, ceremonies or procedures that provide periodical or occasional recovery of societies (and not only), have, due to their nature, the same negentropic effects that codes have in state societies. Then, the two main characteristics that Balandier speaks of – *sacredness and ambiguity* – (plus the principle of legitimacy that necessarily involves consent) prove that there is no community that has not a normative form of distributing social relations (even if these relations are very differently regulated due to their historical development and due to the differentiations required by the cultural lacks).

And the normative form of distributing social relations receives adherence from the members of that community: either by appearance and routine, either by the inability to conceive an alternative, either by accepting some common values estimated as unconditioned. All these suppose a certain type of constraint (self-imposed and imposed), but the last one may legitimate coercion.

Whether we talk of a pre-existing normativity of normative elaborations (rituals, immanent customs, social relations), or we take into consideration the distribution rules of social relations, the two significant aspects have to be analyzed:

a) Both pre-existing normativity and normative elaborations are immanent to any society, immanence caused by the negentropic character their finality supposes;

oricărei societăți, imanență generată de caracterul negentropic pe care-l presupune finalitatea lor;

b) forma normativă de ordonare a raporturilor sociale este exterioară științei dreptului, așa cum, pentru orice știință, realitatea investigată este exterioară demersului științific, realitate despre care se prezumă „că posedă anumite constante esențiale, invariante structurale și funcționale, generale și necesare, pe care acest demers le poate descoperi și explica aproximativ”²², în baza cărora să se realizeze predicții.

Știința dreptului *nu se identifică* nici cu *normativitatea preexistentă, nici cu sistemul de norme elaborat și aplicat la un moment dat, ci reprezintă un demers despre*. Chiar dacă în mod obiectiv și evident, cel ce realizează acest demers *despre* trăiește și acționează într-un sistem de drept în vigoare în acel moment. Științele despre dreptul civil, dreptul penal, dreptul constituțional, dreptul comunitar etc. cu noțiunile, categoriile, principiile și influențele lor sunt condiționate de domeniile pe care le caracterizează, domenii exterioare acestora. Așa cum etica – știința despre morală –, nu construiește realitatea moralei odată cu cunoașterea ei, cum psihologia nu construiește psihicul uman, sociologia nu construiește realitatea societății umane ș.a.m.d., tot la fel dreptul pozitiv, cutumele, normele din legiuri asirocaldeene, babiloniene, egiptene, eline, romane, tratate și pacte interetnice nu sunt creații ale unor presupuse științe despre drept, ci produse ale unor cunoștințe de legiferare.²³

Pe scurt, «evenimentele» științelor juridice nu sunt (și nu au cum să fie) reguli de drept: ele sunt aserțiuni *despre* (norme, sistem juridic, competențe instituționale, proceduri etc.). „Distincția între științele juridice și dreptul cercetat de ele (obiectul lor) subînțelege că acesta se instituie anterior și exterior cunoașterii lui sistematice și metodice, are «viața» lui cu legi structural și funcționale proprii – scrie Gh. Mihai –, că

b) The normative form of distributing social relations is exterior to the science of law, just like, for any science, the investigated reality is exterior to the scientific measure, a reality that is supposed to “have certain essential constants, structural and functional, general and necessary invariants that this measure may discover and approximately explain”⁴⁵, based on which predictions could be made.

The science of the law *is not identified with the pre-existing normativity, or with the system of regulations elaborated and applied at a given time, but it is a measure about*. Even if objectively and obviously, the one taking this step *about* lives and acts in a system of law enforceable at the time. Sciences about civil law, penal law, constitutional law, communitarian law etc. with their notions, categories, principles and influences are conditioned by the areas they characterize, exterior areas to them. Just as ethics – moral related science –, does not build the reality of morality along with its knowledge, as psychology does not build the human psychic, sociology does not build the reality of human society etc., the same, Asiro-Caldean, Babylonian, Egyptian, Greek, Roman positive law, customs, law regulations, treaties and agreements between states are not creations of supposed sciences about law, but products of legislation knowledge.⁴⁶

In short, «the events» of juridical sciences are not (and cannot be) rules of law: they are assertions *about* (regulations, juridical system, institutional competences, procedures etc.). “The distinction between juridical sciences and the law investigated by them (their object) supposes that it is previously established outside its systematic and methodological knowledge, has its «life» with its own structural and functional laws – writes Gh. Mihai –, that «being made» consciously by people, it is not a product of science about itself. Indeed,

«făcut» conștient de oameni, nu e un elaborat al științei despre el. Într-adevăr, căci ordonat prin natura sa, ansamblul normelor juridice, se realizează conform unor legi de care realizatorii nu e necesar să aibă cunoștințe. Ori, tocmai aici ar interveni științele juridice, cu un rost cognitiv: să descopere ceea ce îl determină lăuntric, fără ca enunțurile descoperirii să prezinte caracter normativ.”

because it is ordinate due to its nature, the group of juridical regulations is made in accordance with some laws that its manufacturers do not have to possess knowledge about. Or, here juridical sciences would interfere, with a cognitive role: to discover what determines it inside, without the sentences of the discovery have a normative character.”

¹ Gheorghe C. Mihai, *Inevitabilul drept*, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 19

² Gheorghe C. Mihai, *Inevitabilul drept*, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 19

³ Ibidem

⁴ John Bernal, *Știința în istoria societății*, București, 1964, p. 28

⁵ Vezi Gheorghe C. Mihai, *op cit*, p.19

⁶ Idem, p.20

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem

⁹ Gh. C. Mihai, Radu T. Motica, *Fundamentele dreptului. Teoria și filosofia dreptului*, Editura All, București, 1997

¹⁰ A. Botez, *Științele sociale și mutațiile contemporane în epistemologie*, vol. *Epistemologia științelor sociale*, București, 1979, p. 95

¹¹ Gh. C. Mihai, *op. cit.* pp. 20-21

¹² Idem, p. 21

¹³ Ibidem

¹⁴ Idem, pp. 21-22

¹⁵ Gh. C. Mihai Radu, T. Monica, *op. cit.* p.3

¹⁶ Gh. C. Mihai, *op. cit.* p. 22

¹⁷ Gh. C. Mihai, Radu, T. Motica, *op. cit.* p.3

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

²⁰ Adrian Gorun, *Teorie politică*, vol. I, *Putere, legitimitate, stat*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cap. „Diferite abordări ale puterii”

²¹ Georges Baladier, *Antropologie politică*, Editura Amarcord, p.52

²² Gh. C. Mihai, *op. cit.* p. 23

²³ Ibidem

²⁴ Gheorghe C. Mihai, *Inevitable Law*, Lumina Lex Press, Bucharest, 2002, p. 19

²⁵ Gheorghe C. Mihai, *Inevitable Law*, Lumina Lex Press, Bucharest, 2002, p. 19

²⁶ Ibidem

²⁷ John Bernal, *Știința în istoria societății*, București, 1964, p. 28

²⁸ Vezi Gheorghe C. Mihai, *op cit*, p.19

²⁹ Idem, p.20

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem

³² Gh. C. Mihai, Radu T. Motica, *Law Fundamentals. Theory and Philosophy of Law*, All Press, Bucharest, 1997

³³ A. Botez, *Social sciences and contemporary mutations in epistemology*, vol. *Social Sciences Epistemology*, Bucharest, 1979, p. 95

³⁴ Gh. C. Mihai, *op. cit.* pp. 20-21

³⁵ Idem, p. 21

³⁶ Ibidem

³⁷ Idem, pp. 21-22

³⁸ Gh. C. Mihai Radu, T. Monica, *op. cit.*, p.3

³⁹ Gh. C. Mihai, *op. cit.* p. 22

⁴⁰ Gh. C. Mihai, Radu, T. Motica, *op. cit.* p.3

⁴¹ Ibidem

⁴² Ibidem

⁴³ Adrian Gorun, *Political Theory*, vol. I, *Power, Legitimacy, State*, Presa Universitară Clujeană Press, Cap. „Various Approaches of Power”

⁴⁴ Georges Baladier, *Political Anthropology*, Amarcord Press, p.52

⁴⁵ Gh. C. Mihai, *op. cit.* p. 23

⁴⁶ Ibidem